

ALEXANDRU ROȘCA

A pszichológia fejlődése Romániában

A múlt század utolsó évtizedeiben jelentek meg Romániában az első pszichológiai munkák, körülbelül abban az időszakban, amikor világviszonylatban a lélektan önálló kísérleti tudománnyá vált. A pszichológiának a filozófiától való elhatárolásában döntő szerepe volt a kísérlet bevezetésének a lélektanba, megalapítói (T. Fechner, W. Wundt és mások) dualista szemlélete azonban akadályt jelentett a kísérleti adatok tudományos magyarázatában. Az első román pszichológiai munkák között* néhány e szemlélet befolyása alatt állott, mint például I. Popescu *Psihologia empirică* (1881) és G. Leonardescu *Psihologia experimentală* (1878) című munkája. Ezzel szemben Șt. C. Mihăilescu művei haladó álláspontot képviseltek. Ez a szerző határozottan visszautasítja a pszichológiában jelentkező agnoszticizmust és dualizmust, ugyanakkor az *Introducere la psihofizică* (1892) című munkájában rámutat, hogy a lelki tevékenységet determinista alapon kell értelmezni, egyrészt az agytevékenység, másrészt a külvilág függvényében.

Romániában, általában, ebben az időszakban kedvező légkör alakult ki a lelki jelenségek tudományos tanulmányozása, a pszichikum idegi és fiziológiai alapjának kutatása, a lelki jelenségek kísérleti vizsgálata számára. Ehhez a *Contemporanul* folyóirat (1881—1891) nagymértékben járult hozzá. Hasábjain azt hirdette, hogy a lélektan ki kell válnia a filozófiából és hogy meg kell teremteni a tudományos kísérleti alapokon, az idegrendszer fiziológiáján nyugvó lélektan (Sofia Nădejde).

1895-ben, amikor Tache Ionescu közoktatásügyi miniszter meghívására Binet a bukaresti egyetemre jött, hogy előadássorozatot tartson, nagy volt az érdeklődés a kísérleti lélektan iránt. Titu Maiorescu, az egyetem rektora azt a felfogást vallotta, hogy a pszichológiának le kell mondania a lélekkel kapcsolatos metafizikai spekulációkról és át kell térnie a jelenségek kísérleti tanulmányozására, mert csak így válik autentikus tudománnyá. Binet-nek a bukaresti egyetemen tartott előadásai nyomán fokozódott az érdeklődés a tudományos lélektan problémái iránt.

N. Vaschide (1874—1907) nagymértékben hozzájárult a pszichológia hazai fejlődéséhez. Jobbára Párizsban tevékenykedett, ahol számos értékes tanulmányt publikált (az alvás lélektanáról, a figyelem pszichológiájáról és patológiájáról, az érzetek vizsgálatának módszereiről), szakkikkeket román nyelven is közölt; ő vezette be

* A hazai magyar lélektani irodalom fejlődésével külön tanulmányban foglalkozunk. — A szerkesztőség megjegyzése.

C. Diaconovici *Enciclopedia română* című munkájában a pszichofiziológiai terminológiát. Vaschide főleg kísérleti jellegű kutatásait a találegkonyság és a gazdag dokumentáltság jellemzi. Habár úgy véli, hogy a kísérleti kutatások nélkülözhetik a filozófiát — ami a pozitivizmus egyik megnyilvánulása —, egyes tanulmányai, különösen azok, melyek a fiziológiai és a pszichikai egységet hangsúlyozzák, materialista konklúzióhoz vezetnek.

Amikor Lipcsében Wundt első pszichológiai laboratóriuma megalakult (1879), az elsők közt, akik a különböző országokból (Anglia, Amerika, Franciaország) ide jönnek tanulni, ott találunk három román fiataalt: E. Grubert, C. Rădulescu-Motru és valamivel később F. Ștefănescu-Goangă.

E. Gruber Lipcséből visszatérve 1893 novemberében tartja a Iași-i egyetemen az első kísérleti pszichológiai előadást. Itt tanít 1895-ben bekövetkezett korai haláláig. C. Rădulescu-Motru előbb Franciaországban egy ideig Charcot-nál és Beaunis pszichofiziológiai laboratóriumában tanult, ahol Binet aligazgatóként dolgozott. Innen Münchenbe és Lipcsébe ment, hogy kísérleti lélektanból doktoráljon. Ezért igyekezett fiziológiai, matematikai és fizikai ismereteket elsajátítani. Röviddel ezután hazatért, s 1900-ban a bukaresti egyetemen a pszichológia professzora lett. 1898-ban megjelent tanulmányában — *Probleme de psihologie* — Motru felveti az olyan pszichológia megalapozásának szükségességét, melynek egzakt tudománnyá kell válnia, mint a kísérleti tudományok, a fizika, kémia és biológia. Motru szerint a pszichológiai jelenségek szükségszerűen adott feltételeknek alárendeltek, reális kölcsönhatásban vannak a fiziológiai jelenségekkel, és velük együtt az általános oksági törvény hatókörébe tartoznak. Nem téveszti szent elől a lelki jelenségek specifikumát, a pszichológiának a fiziológiától való megkülönböztetése szükségességét. Rădulescu-Motru számol azzal a ténnyel, hogy a pszichikai jelenségek nagyfokú bonyolultsága miatt a jelenségek közötti oksági kapcsolat megállapítása a lélektanban sokkal nehezebb, mint a fiziológiában, biológiában vagy a fizikában. Nem hanyagolja el a társadalmi tényezőknek a lelki életre való hatását sem. Noha ő maga nem végzett kísérleti kutatásokat, megértette jelentőségüket a lélektan fejlődése szempontjából, támogatta őket, saját katedráján lélektani laboratóriumot szervezett, s ebben az irányban készíti fel tanítványait. *Cursul de psihologie* (1923) című munkája az akkori idők legjelentősebb kutatásainak a szintézisét jelenti. Tanulmányai-ban később az idealizmus talajára csúszik, munkáiban a determinizmus elvét az energetizmus és finalizmus helyettesíti, mégis általában megmarad a racionalizmus keretei közt.

Az első pszichológiai folyóirat, az *Analele de psihologie* (1934—1945) Rădulescu-Motru kezdeményezésére jelenik meg.

F. Ștefănescu-Goangă 1911-ben doktorált Wundtnál. Kísérletező lévén, megszervezi az ország első pszichológiai intézetét Kolozsváron (1922). Noha Wundt tanítványa, nem helyezkedik annak filozófiai álláspontjára. Ștefănescu-Goangă előadásaiban hangsúlyozza a fiziológiai és pszichikai, a szervezet és környezet egységét, azonban a szervezet és környezet kölcsönhatását leszűkítve értelmezte, mivel nem tulajdonított elveg jelentőséget az emberi lét társadalmi feltételeinek, s eltűnőzt az öröklődés szerepét, amelyet szerinte a létfeltételek kevésbé befolyásolnak.

Ștefănescu-Goangă alapítója a Kolozsváron megjelenő *Revista de psihologie* (1938—1947) című folyóiratnak, melyben a pszichológiai intézet munkatársainak kutatásait ismertető tanulmányokat ad közre, valamint a legjobb diploma-dolgozatokat publikálja. Ștefănescu-Goangă rendkívüli szervezőképességről és gondoskodásról tett tanúbizonyságot a fiatal kutatók képzésében. Az általa vezetett pszicholó-

giai intézetből — mely mind a technikai felszerelést, mind pedig a dokumentációt illetően a kor követelményének megfelelő színvonalon állott — a kísérleti lélektan sok hazai művelője került ki.

Materialista koncepciók

Mihai Ralea, a iasi-i, később a bukaresti pszichológiai tanszék tanára, szak tanulmányait Franciaországban végezte, ahol közelebbről megismerte Pierre Janet pszichológiai iskoláját, melyhez vonzódott, s egyes munkáiban ebben az irányban orientálódott. A behaviorizmustól eltérően a Janet kidolgozta magatartás-pszichológia — melynek híve Ralea is — a tudati jelenségeket a magatartásba foglalja. A társadalmi-történelmi feltételeknek jelentős szerepet tulajdonít a magatartás meghatározásában. Ralea felszabadulás előtti munkái, az idealista beszűrődések ellenére is, a materialista tárgyalásmód számára több támpontot tartalmaznak. Az elmúlt évtizedben adta ki C. Botezzel az *Istoria psihologiei* című írását, mely a marxista filozófia szellemében értelmezett lélektan történetét gazdag tudományos anyagát foglalja magában, T. Hariton-nal pedig közlésezi a *Sociologia succesului* című könyvét, melyben eredeti módon mutatja be a sikert meghatározó társadalmi tényezőket.

A legjelentősebb pszichológiai munkákat a bukaresti, kolozsvári és iasi-i egyetem lélektani katedráján dolgozták ki. Ezekhez csatlakozott 1956-tól kezdve az Akadémia Lélektani Intézete, mely jelenleg hazai viszonylatban a legnagyobb pszichológiai kutatási egység. Első igazgatója Ralea volt.

Gh. Marinescu, a neves ideggyógyász is jelentős mértékben járult hozzá a hazai pszichológia fejlődéséhez. Habár alapvető tevékenységét a neurológia területén fejtette ki, tudományos felfogásával, pszichopatológiai dolgozataival és a kutatás módszertanával nagymértékben segítette elő a lélektan fejlődését is. Gh. Marinescu a determinista és materialista koncepció mellett szállt síkra. Szerinte a lélektan nak szoros kapcsolatban kell lennie az idegrendszer fiziológiájával, ami pedig a lelki jelenségek és a kérgi mechanizmusok kísérleti módszerét illeti, Marinescu a Pavlov-féle feltételes kapcsolatok módszerének a híve lesz, melyet az elsők közt alkalmaz az emberre. Klasszikusnak tekinthetjük a gyermeknél kialakított feltételes védekezési reflexre vonatkozó, A. Kreindlerrel közösen kidolgozott tanulmányát.

Figyelemre méltó C. I. Parhon különösen értékes hozzájárulása a belső elválasztású mirigyek és a lelki élet viszonyának tanulmányozásához, főleg ennek patológikus formáira vonatkozólag. Parhon szerint az idegrendszer annyira érzékeny az endokrin kiválasztásra, hogy a hormonális alap bármilyen változása idegrendszeri zavarok mellett kóros pszichikai megnyilvánulásokat is okoz. A hormonok és a lelki jelenségek közti kapcsolat kérdését gyakran tárgyalja munkáiban, kezdve az 1913-ban tartott gandí (Belgium) III. Nemzetközi Neurológiai és Pszichiátriai Kongresszuson előterjesztett tanulmányával.

Főleg a XX. század második évtizede után hazánkban egyre nagyobb számú pszichológiai munka jelent meg, nagyobb tanulmányok vagy monografikus dolgozatok formájában. Ezek hipotéziseket állítanak fel, tételeket fogalmaznak meg, a hazai és külföldi eredmények általánosítására és szintetizálására törekednek. Ide sorolhatjuk C. Rădulescu-Motru *Cursul de psihologie*, Mihai Ralea *Psihologie socială* című tanulmányát, G. Georgiade, I. Popescu-Teușeni, L. Russu, I. M. Nestor dolgozatait a gyermek és a serdülő lélektanáról, továbbá V. Pavelcunak az érzelmi életről és a személyiséggel, Gh. Zapannak a tanulás lélektanával, F. Ștefănescu-Goangănak, Alexandru Roșcănak és S. Cupceának a társadalmi beilleszkedéssel és

érzelmi labilitással, Mihai Beniucnak az állatlélektannal és N. Mărgineanunak az utánzással foglalkozó munkáit. A lélektani kutatások mind jobban fejlődnek és szakosodnak, bár néha eklektikus vonásokat is mutatnak.

Számos tanulmányt szenteltek a pályaválasztás és pályairányítás kérdésének, főleg a kolozsvári egyetem lélektani intézetében és a bukaresti egyetem lélektani laboratóriumában. Noha a kidolgozott módszerek közül egyesek ma is aktuálisak (például a professziogram), a képességmegállapító eljárások egyik fő hiányossága, hogy gyakran szimplista jellegűek voltak, mivel a tesztvizsgálat követelte cselekvés túl távol állott a pályaválasztás vagy -irányítás szempontjából tanulmányozott reális tevékenységtől. A képességekre vonatkozó felfogás ugyancsak téves volt, mert ezeket főleg öröklődési tényezőktől meghatározottnak, az emberi tevékenység és életfeltételek hatásával szemben változatlanoknak tekintette. Ezért a munkalélektani kutatásokat más alapokon, újra kellett kezdeni.

Elmélet és gyakorlat egysége

Romániában a második világháború után, az új társadalmi rendszer építésének körülményei között, a lélektan megszabadult az idealista és mechanista nézetektől, s az agy funkciójaként, valamint az objektív világ tükrözéseként felfogott pszichikum tudományaként fejlődött tovább. Elmélyült a tükrözés idegi mechanizmusának tanulmányozása, megszűnt az örökletes tényezők és az életfeltételek metafizikus szembeállítás. A pszichikumot fejlődésében vizsgálják, a konkrét tevékenységgel és a társadalmi-történelmi feltételekkel szoros kapcsolatban. Tovább folytatták és megszilárdították a lélektani kísérleti kutatások hagyományát, biztosítva a pszichológia ez alapvető módszerének dialektikus materialista megalapozását. A pszichológusok azzal, hogy felhasználják munkájukban az elmélet és gyakorlat egységének elvét, egyre inkább részt vesznek az élet, különösen az oktatás és munka felvetette kérdések megoldásában.

A felsőfokú oktatásban működő szakemberek behatóan foglalkoztak az új pszichológusok és nevelők felkészítése számára szükséges tankönyvek és kurzusok kidolgozásával. A már idézett *Istoria psihologiei* című kézikönyv mellett megemlíthetjük például az egyetemek és pedagógiai intézetek számára készült *Psihologie generală*, *Psihologia pedagogică* és a *Psihologia copilului* című tankönyveket, melyeket a kolozsvári egyetem pszichológia-katedrájának munkaközössége dolgozott ki, együttműködve a bukaresti és iași-i egyetem tanáraival.

A tankönyveken és jegyzeteken kívül számos szintetikus jellegű tanulmány és monográfia jelent meg. Ezek közül megemlíthetjük: a *Tehnică psihologiei experimentale* és *Studii de psihologie pedagogică* című tanulmánykötetet. A jelentős lélektani munkák közé sorolható még T. Slama Cazacu 1959-ben megjelent és franciára is lefordított *Limbaș și context* című, valamint P. Popescu-Neveanu 1961-ben kiadott *Tipurile de activitate nervoasă superioară* című munkája. A jelenkori pszichológia legfontosabb eredményeit tartalmazza az Alexandru Roșca szerkesztésében megjelent *Tratat de psihologie experimentală* (szerzők: A. Chircev, V. Mare, V. Pavelcu, P. Popescu-Neveanu, Al. Roșca, Gh. Zapan, Zörgő Benjámín).

Fontos szerepe volt a lelki tevékenység neurofiziológiai alapjainak a megismerésében A. Kreindler *Les réflexes conditionnels*, valamint az R. Floru és munkatársai kiadta *Problemele fundamentale ale activității nervoase superioare* című munkának.

Az általános lélektan és a pszichofiziológia azok a legfontosabb területek, ahol a kutatási tevékenység folyt. Az elméleti jellegű munkák közül megemlíthetjük Mihai Ralea tanulmányát a társadalmi-történelmi feltételeknek az érzetekre való hatásáról. A szerző hangsúlyozza, hogy az érzetek természetének és fejlődésének megértéséhez szükséges a történelmi-társadalmi tényezők hatásának ismerete, mivel az ember nemcsak természeti, hanem főleg társadalmi környezetben él. A munka, művészet és kultúra fejleszti s bonyolultabbá teszi az érzeteket.

Gh. Zapan az inger és a reagálás közti erőviszony kérdésével foglalkozik, s megadja ennek matematikai képletét is. Több tanulmányt szentel hazai és külföldi folyóiratokban az erőviszony törvényének. Hasonlóképpen tanulmányozta a dinamikus sztereotípiák és dinamikus rendszerek szervezésének kérdését az ember vonatkozásában. A gondolkodás területén vizsgálták az automatizált és az alkotó elemek közti kapcsolatot problémamegoldás esetén (Alexandru Roşca); az absztraháló és általánosító tevékenységet (Alexandru Roşca, Zörgő Benjámin, A. Cosmovici, P. Pufan és mások).

E kísérletek azt mutatják, hogy a gondolkodás alkotó és reprodukív oldalainak egysége mellett az automatizált elemeknek az alkotó elemek fölötti fekező hatása érvényesül. Az elvonatkoztató és általánosító tevékenységgel kapcsolatban bebizonyították, hogy e folyamatokban a cselekvésnek és a beszédnek alapvető szerepe van. A problémamegoldásra vonatkozó kutatások igazolják, hogy a csoportban adott megoldásoknak nagyobb a hatékonyságuk az egyéni megoldásokkal szemben, mivel a csoportos gondolkodásnál növekszik a gondolkodás rugalmassága (Al. Roşca). Számos tanulmány elemzi a beszédet, valamint a gondolkodás és a beszéd közti viszonyt. Idevágóan főleg T. Slama-Cazacu kutatásait említhetjük meg.

A neurofiziológiai mechanizmusokkal, valamint a figyelem szintje és az érzékszervek útján kapott információk integrálása között levő összefüggéssel Floru és munkatársai foglalkoztak. Az eredmények azt bizonyítják, hogy a fényérzékelés bioelektromos folyamatai serkentés vagy gátlás irányában módosulnak az intellektuális feladattól vagy az aktiváló rendszer ingerlésének erősségétől függően. Bebizonyították a vaszkuláris reflexek verbális úton való kialakításának, fékezésének és gátlástalanításának lehetőségét (Al. Roşca és munkatársai).

V. Pavelcu több tanulmányában rámutatott, hogy bizonyos fiziológiai tények — például a dominancia elve, a tájékozódási reflex törvényszerűségei — a lélektan területén is alkalmazhatók. A Chircev, Popescu-Neveanu az ember magasabb idegműködési típusaira vonatkozó eredeti kutatási módszereket dolgoztak ki.

Néhány tanulmányt szenteltek az oktatás folyamatában megjelenő szellemi fáradtság objektív mutatói kérdésének (E. Fischbein, E. Pampu). Tanulmányozták azokat a módosulásokat, melyek az ébrenlétből az alvásba való átmenet idején következnek be a motorikus reakcióknál (I. Bălănescu, D. Gheorghiu és mások). Bebizonyosodott, hogy késleltetni lehet a fáradtság megjelenését azzal, hogy a két jelzőrendszer tevékenységét adott szabályok szerint változtatják (az ún. aktív pihenéssel). Pszichológiai és matematikai modellálással tanulmányozták az emberi tevékenység kibernetikáját, melyet a dinamikus sztereotípiák elve alapján fejlesztenek az embernél (Gh. Zapan).

A fogalmaknak és az értelmi műveleteknek a különböző életkorú gyermekeknél való kialakulását vizsgálták a *gyermek- és neveléslélektan* keretében. A tanulók tudományos fogalmainak kialakításához számos módszert és eljárást dolgoztak ki, melyek arra hivatottak, hogy megkönnyítsék a tárgyak lényeges, általános tulaj-

donságainak elkülönülését a lényegtelenektől, és hogy elősegítsék az empirikus fogalmakról a tudományos fogalmakra való átmenetet, s román és külföldi folyóiratokban közölt munkákban tanulmányozták a tudományos és alkotó gondolkodás fejlődését a tanulóknál (Al. Roșca, E. Fischbein). Bebizonyosodott a szimbólumok (szavak, betűk vagy egyéb szimbólumok) használatával társult modellekkel való cselekvés jelentősége a tanulók értelmi műveleteinek és fogalmainak kialakításában (Zörgő Benjámín). Eredeti módszerekkel kutatták a matematikai és fizikai (I. Radu), mértani (E. Fischbein), nyelvtani (A. Tucicov-Bogdan) fogalmak kialakulását, a gondolkodás stratégiáját az előrelátást követelő helyzetekben (U. Schiopu), az erkölcsi tudat és magatartás kialakulását a tanulóknál (A. Chircev). Vizsgálták a tanulás motivációs vonatkozásait, a siker kérdését a tanulás folyamán, lehetőség és igény viszonyát. Bebizonyították, hogy nevelés útján meg lehet szerezni a személyi vonások objektív értékelésének, általában az értékítéletekben való értékelés objektivitásának képességét (Gh. Zapan). A programozott oktatás pszichológiai vonatkozásaival kapcsolatban a fizika, matematika, nyelvtan és történelem területén vizsgálták azokat a lehetőségeket, melyeket ez az oktatási módszer nyújt az ismeretek átadásának és elsajátításának módszerével társítva (I. Radu, G. Munteanu, Edgar Krau és mások).

Főleg az utóbbi tíz évben az Akadémia Lélektani Intézetében olyan munkalélektani tanulmányok folynak, melyek bizonyos szakmára jellemző munkatevékenységre vagy annak megtanulására vonatkoznak. Így tanulmányozták a szövőnő, az esztergályos munkáját, a futószalag igényelte tevékenységet. Ugyancsak ide sorolhatjuk a vasutasok és repülősök tevékenységének sajátosságára vonatkozó kutatásokat (V. Ceaușu, Mircea Bollos). Az automatizálás fejlődésével azok a kérdések vonták magukra a pszichológusok figyelmét, melyeket a vezérlőasztalnál végzett munka vet fel. E tekintetben elsősorban azokat a kutatásokat említjük meg, melyek a vezérlőasztalnál használt ábrászerű és szimbolikus sémák észlelésére, a diszpečserek és kezelőszemélyek intellektuális tevékenységére vonatkoznak, valamint azokra a tényezőkre, melyek befolyásolják a vezérlő berendezésnél dolgozók információ-felfogásának pontosságát és biztosságát (E. Popescu-Neveanu, G. Iosif, G. Christian, G. Zbăganu). Hasonlóképpen tanulmányozták a közlést a munkafolyamat idején. 1967-ben jelent meg a *Psihologia muncii industriale* című könyv, melyet az Akadémia Lélektani Intézete kolozsvári fiókjának és a bukaresti egyetemnek a szakemberei publikáltak.

A pszichopatológiai kutatások az érzelmi élet bizonyos kérdései felé irányultak; ilyenek például az ingerlékenyek, szorongók, dadogók érzelmi reaktivitása, a hipoglykémia esetében fellépő zavarok problémái (I. Iancu és munkatársai). A speciális lélektan és a defektológia keretében tanulmányozták a jelbeszéd (gesztusbeszéd) sajátosságait, a gondolkodás és beszéd viszonyát a süketnéma gyermekek-nél (C. Fufan, V. Mare és D. Ciunăgeanu). Bebizonyosodott, hogy bár bizonyos körülmények között vitathatatlanul hasznos a jelbeszéd, de ez mégis konkrét, szemléletes jellegű elemi közlési eszköz, ezért nem jelentheti a fogalmi gondolkodás eszközeit. Ugyanakkor a süketnéma—vak gyermekek oktatásával és nevelésével kapcsolatban számos észrevételt közöltek. Tanulmányozva az oligofrén gyermekek megismerési folyamatait — összehasonlítva a normális gyermekekével —, olyan tényezőket állapítottak meg, melyek megkönnyítik a szellemi elmaradottság diagnózisát (Maria Roșca és mások).

A társadalomlélektan, különösen az ipari társadalomlélektan területén kezdeményezett kutatások célja optimális kapcsolatok biztosítása mind a vezető és vég-

rehabító személyzet, mind pedig a munkacsoport tagjai között a munkatermelékenység szempontjából (Traian Herseni és munkatársai). A kutatások a képességekre, a gondolkodás alkotó jellegére, a pszichológiának az automatizált iparban történő alkalmazásának kérdéseire is kiterjedtek.

A pszichológiatörténeti tanulmányok érdeklődése főleg a romániai lélektan kezdetei felé fordul (T. Herseni, C. Botez, M. Bejat és mások).

A Románia Szocialista Köztársaság Akadémiája kiadásában 1955 óta megjelenő *Revista de psihologie* és az 1964-től megjelenő idegen nyelvű *Revue Roumaine des Sciences Sociales, Série de Psychologie*, továbbá néhány időszaki gyűjtemény (mint például a négy kötetben megjelent *Culegere de studii de psihologie* és a *Studii de defectologie*), valamint lélektani és pedagógiai számokat és sorozatokat tartalmazó iasi-i, bukaresti és kolozsvári időszaki egyetemi kiadványok biztosítják a kutatási eredmények értékesítését, ösztönözve így módon a kutatótevékenységet is.

Jelentős mozzanata a hazai lélektan fejlődésének a Romániai Pszichológiai Társaság 1964-ben történt megalapítása. Ez a szervezet 1966-ban a Tudományos Pszichológia Nemzetközi Szövetségéhez csatlakozott. A hazai pszichológusok társasága jelenleg 400 tagot számlál, s egyesíti a lélektan szakembereinek erőfeszítéseit, vitájuk révén feltárja a legfontosabb elméleti és gyakorlati jellegű kérdéseket.

Habár a pszichológiának vannak még kevésbé feltárt területei, és annak ellenére, hogy egyes alkalmazotti ágakban a laboratóriumi kísérletek nincsenek kellőképpen összehangolva a természetes kísérlettel és a valóságot sűrített formában megközelítő módszerekkel (modellek, szimulátorok), az eddig elért eredmények tanúsága szerint mind az elméleti, mind a gyakorlati kutatás tekintetében a hazai tudományos lélektan gyümölcsöző úton halad.

HALÁSZ LÁSZLÓ A művészetpszichológia

Művészet és pszichológia összekapcsolása főként magukban a kész alkotásokban foglalt lélektani problémák felfejtését sugallja. A művészet közvetve vagy közvetlenül a társadalmi létet, az emberi életet ábrázolja és fejezi ki. Az emberek magatartásának, a jellemeknek, a lelkiállapotoknak minél árnyaltabb kitapogatása és szemléletesebb megrajzolása lényegéhez tartozik. Nagyszámú példával illusztrálható, hogy a művészet-történelem nagyjai az emberi magatartás páratlanul gazdag bemutatása során olyan pszichológiai vívmányokkal (ha úgy tetszik, felfedezésekkel) dicsekedhettek, amelyeket a tudomány csak jóval később vallhatott magáénak. A pszichológia így módon — ha mégoly áttételesen is — sokat kapott a művészetektől anélkül, hogy a századfordulóig viszonzni tudta volna.

Századunk művészetének egyik fontos sajátossága a lelki élmény felé fordulás, a lelki élet sokoldalú és az eddigieknél mélyrehatóbb boncolgatása. Ami a múltban Bosch, illetve Dosztojevszkij műveiben kivétel, most általánossá válik. S ebben jelentős szerep jut a modern pszicholó-